

Nikola Živanović
ASTAPOVO

Biblioteka
ČUVARI SVETA

Copyright © Nikola Živanović 2010.

Nikola Živanović
ASTAPOVO

drugo izdanje

Kragujevac, 2010.

An die Parzen

*Nur Einen Sommer gönnt, ihr Gewaltigen!
Und einen Herbst zu reifem Gesange mir,
Daß williger mein Herz, vom süßen
Spiele gesättiget, dann mir sterbe.*

*Die Seele, der im Leben ihr göttlich Recht
Nicht ward, sie ruht auch drunten im Orkus nicht;
Doch ist mir einst das Heil'ge, das am
Herzen mir liegt, das Gedicht gelungen,*

*Willkommen dann, o Stille der Schattenwelt!
Zufrieden bin ich, wenn auch mein Saitenspiel
Mich nicht hinab geleitet; Einmal
Lebt ich, wie Götter, und mehr bedarfs nicht.*

Friedrich Hölderlin

Kraj dana

Svake noći smrt ulazi u stanove spavača;
Prolazi kroz hodnik, kroz kujnu, kroz dnevnu sobu, kroz koju
Od radnog stola do sofe, pa onda nazad korača;
Dotiče otvoren roman, poštanske marke na broju.

Potom zateže stolnjak; plinske ventile koji cure
Zavrće; skida suvišnu rupu sa opasača;
Na šahovskoj ploči poravnava figure
I pod foteljom nalazi izgubljenog skakača.

Kockice su se rasule

Naše male sudbine,
Neizvesne, svakodnevne odluke.
Nad gradovima na jugu Evrope
Pada veče i milioni ljudi
Čekaju svoju sutrašnju sudbinu;
Ali slučajnost se gubi
U zakonu velikih brojeva,
I novi dan donosi samo kafu i sendvič,
Prvu cigaretu i jutarnje novine,
Sa uvek istim brojem stranica
Rezervisanih za crnu hroniku.

Autopoetike

Od svih prepiski koje sam vodio,
Čuvam samo kopije svojih pisama,
Filozofski sistem u nastajanju.
Bilo je lakše tako – pisati za nekoga,
Konkretnog, živog, vidljivog
U tonu kojim mu se obraćam.
Moje poetike su nastajale usputno,
Za jednog sagovornika, primenljive na jednu pesmu.
Hrabrio sam se da je to ispravno,
Da izbegavam dogmatizam,
Ali sam u duši znao
Da spadam u filozofe male i neodlučne,
Sposobne da govore istine
Ubedljive samo za jednog čoveka.

Za Šampolionovim stolom

Treba poraditi na rukopisu; još se vide
Na ovom znaku kosine francuskog alfabeta;
Moraće da mu se vrati uspravnost piramide,
Sastavi crta sa crtom, ruka ne sme da šeta.

Važno je da se nađe pravi oblik i mera;
Nije to jezik varvarski, već jezik faraona,
I ne pišu se imena Žana, Žaka i Pjera,
Već Ramzesa, Tutmesa, Amona i Atona.

Svi slogani naše otadžbine

Kao sedmogodišnjak potukao sam se
Sa jednim starijim dečkom iz komšiluka.
Imao je jaku vilicu i podsmešljiv pogled.
Navalio sam na njega pesnicama i noktima.
Oborio me je i počeo da udara,
Rvali smo se, čupali, ujedali
Dok nas jedan prolaznik nije razdvojio.
Otišao sam kući, postićen, prljav,
Usta su mi bila puna trave,
A majica sva išarana nečitim prugama;
Kao da su na njoj bili ispisani
Oglasi, reklame, obaveštenja
I svi slogani naše otadžbine.

Voda se sliva niz kaldrmu

Korak po korak,
Kao da silazi niz stepenice,
Voda se sliva niz kaldrmu.
Gazim po plitkim, nasukanim baricama,
Podižem nogavice i puštam
Da se okvase prsti u cipelama.
Budi se uspavani život,
Moja dečačka vezanost za vodu.
Takva popodneva sijaju posebnim sjajem,
Naročito u starijim delovima grada
Gde ima kaldrme i gde je voda mitska,
Još uvek jedan od elemenata.

Devojke na biciklima

Da ih vidi, Pitagora bi bio presrećan,
Mlade i snažne, usklađuju pokrete tela
Sa pravilnim kružnicama točkova i pedala,
Upoređuju geometrije i dokazuju preciznost
Mladosti, rađanja i prirodnih stihija.

***

S nekim ženama razgovora
O Kantu, Hjumu, Kjerkegoru
Nikada dosta. Ni humora
Ne zafali tom razgovoru.

S drugim ženama ćutim, one
Ne traže tajna pranačela,
A nasmeju se kad izgone
Nespretni pokret iz mog tela.

Meso muškarca one znaju
Kao i gvožđe ili glinu,
Pa pratvar odmah opipaju
Čim dotaknu mu površinu.

To je pragvožđe i praglina;
Meso, snagom tog argumenta,
I pod nehatnim dodirima
Dobija status elementa.

Te žene bolje pomeraju
Moj vrat i ruku, prst na nozi
Nego božanstvo u beskraju,
Nego ja s mišlju o Spinozi.

Noćna vrućina

Budim se. Telo je razbijeno u komade,
Izmešteno negde van centra.
Život se povukao na periferiju,
Što dalje od srca koje uporno
Prekucava poslednje utiske dana.

Raspao se sistem moje kože,
Taktilnost bez čulnosti,
Bez predstave o meni,
O predmetima koji me okružuju,
Besmisleni oseti, bez ideja,
Izvan telesnosti,
U svetu čistih dodira.

Avgust

1

Godišnja doba
Ne smenjuju se u parkovima,
Već u tišini spavaćih soba.
Pre nego kesten izgubi lišće
Ili se jutro naoblače,
Jesen je tu, u sobi, s nama,
I mi menjamo pokrivače.

2

Poneki list požuti i otkine se i padne,
I gleda licem ka mom licu
– jesen mi šalje razglednicu.
Uskoro stiže zima:
Moraće neko da otkopa sav onaj sneg od lane
I vrati ga na brda i gole grane.

3

Avgust više nije mesec vrelih dana,
Doba sunčevih pega i žega,
I čini mi se, kada bih dlanom prešao preko grana,
Na njemu bi, poput prašine, ostalo malo snega.
Vetar prolazi kroz odelo i dotiče se kože,
A kiša ponekad danima pada.
Tada ne treba spavati jer se može
Ostariti u snu,
Iznenada.

Drveće

Godovi drveta su federi sabijeni
Do same granice izdržljivosti.
Zato se stabla čvrsto drže za zemlju,
Pipcima, sisaljka, zubima.

Jabuke na tacni

Naročito uveče,
Nikad na dnevnoj svetlosti,
Jabuke imaju čudan sjaj,
Iskru s dalekih puteva.
Za vreme oblačnih dana,
Pružaju utehu, nude
Studentskim stanovima
Ozbiljnost porodičnog doma.
Sorta za sortom, boja za bojom,
Smenjuju se u uglu radnog stola.
Stoje dugo na tacni, mirisne,
Zrele, ali još ne za jelo.
Najlepše su one koje dolaze na kraju,
Posle sva četiri godišnja doba.

Prvi sastanak

Ne osećam još uvek ništa;
Šetnja po snegu, podmetači
U kafiću kraj obdaništa,
Ni most. Još ništa to ne znači.

Ako te opet sretnem, ako
Bar jednom, dok još ne olista,
Prošetaš sa mnom starim parkom,
Znam, nećeš više biti ista.

I počecu da volim zimu,
Istim stazama da se krećem,
Sa osmehom ću most i krivu
Ogradu parka da susrećem.

Šal ti je crven, sneg ti pada
Po licu – bićeš mene deo;
Nikada bliža nego sada,
Dok te još nisam zavoleo.

Nevreme

Upravo kada sam hteo da izađem,
Sa neba se stuštio pljusak.
Popodne sam proveo u kući,
Čitajući i preturajući po starim stvarima,
Fotografijama i rukopisima,
Razmišljajući kako je, tako sateran u ćoš, e,
Mali i nevažan moj život.

Aušvic

Bilo je potrebno da bude tako,
Bez razloga, bez smisla;
Da ima razloga, to bi bio zločin;
Ne može se to opravdati razlozima.

Bilo je potrebno to uraditi,
Tek da bi bilo urađeno,
Da bismo bili spremni
Za neko mračnije doba,
Da bismo pouzdano znali
Da čovek, ipak, to može.

Beograd

Škripa kočnica; automobilske sirene;
Ruka policajca stidljiva balerina;
Ulice sa mostovima prepletene;
Dunav i Sava izleteli iz šina;

Zgužvani blokovi stambenih zgrada;
Mesec i sunce na nedopustivoj blizini;
Jutarnje vesti: Beograd – tri grada
Što su se sudarila negde na krivini.

Festival piva u Ulici maršala Birjuzova

Stanujući u Ulici maršala Birjuzova,
Imao sam utisak da je centar Beograda
Tačno u mojoj spavaćoj sobi.
Živeo sam mirno i jednolično:
Danima nikuda ne izlazim,
Ne zanimaju me čari prestonice,
Pozorište i književna dešavanja.
Samo ležim, čitam i pijem pivo.
Kada ustanem iz kreveta
I zakoračim prema kuhinji ili klozetu,
Čini mi se da idem ka provinciji.

Cveće u proleće

Podseća nas da smo bića prirode
Kada u radnu svakodnevicu unese
Polensku kijavicu.
Tada se utvrđeni raspored ruši,
Priroda se bori sa rokovnicima
I neispunjenim normama;
Zatvaramo prozore i ostajemo u kući
Iako je napolju lep radni dan;
Klonimo se bašta i javnih parkova;
Izbegavamo kafiće sa cvetnom dekoracijom;
Gledamo kako naš grad tone u anarhiju.
Na zelenim površinama pomaljaju se cvetovi
Plave, crvene, žute, bele i ljubičaste boje,
A izvežbano uvo može čuti
Isto toliko različitih vrsta kijanja.

Đubre

Daleko od zagađenosti šuma i ravnica i vode:
Limenki, plastičnih kesa, razbijenih flaša vina,
Živimo u sterilisanim stambenim blokovima, a ovde
Samo je život prljavština.

Pljuvačka, govna, ostaci hrane. Nema gde priroda nogom
Da ćušne, da sakrije trag. Svima izložena đubrišta.
Raspadanje u laboratorijskim uslovima, kao pred Bogom,
Mrtvo, besmisleno, truljenje u ništa.

Plava šljiva

Kraj raskrsnice kod Zelenog venca,
U senci, iza trafike
Porasla je mala divlja šljiva.
Njeno prisustvo tokom dana
Ne primećuje niko od prolaznika,
Ali kada padne noć i ulice opuste,
Jasno je da je u dosluhu sa semaforom
Koji reguliše nevidljivi saobraćaj.

Pakao

Ne podnosim vrućinu! Julske žege provodim
Zaštićen zidovima i spuštenim roletnama,
Sa klima uređajem podešenim na smrzavanje.
Samo ponekad, za vreme nekoliko dana,
Koje u vestima nazivaju paklenim
I ne preporučuju izlaženje na sunce,
Tačno u podne odlazim u centar.
Posmatram okolinu sa znatiželjom vulkanologa.
Vidim poznate zgrade u stanju usijanja;
Opustele trgovce; dotrajao i izvaljen pločnik
– naš grad u trenutku stvaranja.

Autobusi

Od Zelenog venca, do Zelenog venca,
Od Trga Republike, do Trga Republike,
Ispituju nepoznate delove grada,
Pronalaze one koji su zastali na periferiji,
Lutajući svetionici, uteha i spas,
Jedine čvrste tačke u beogradskoj noći,
U večnom kruženju oko istih stanica,
Smenjivanju parnih i neparnih brojeva,
Od svih nas, u ovom gradu, izgubljeniji.

Zoološki vrt

Kraj kaveza sa majmunima, iznenada,
Nasmejala si se i položila
Glavu na moje rame, odmah zatim
Nasmejao se par u godinama,
Jedna trudnica, potom i čuvar.
Tvoj osmeh je projurio kroz masu
I skrenuo iza ugla, a da nisam
Stigao ništa s njim.

Prebrzo.

Dva sata kasnije, na ulici,
Video sam ga na izboranom
Licu prodavca pečenjaka,
Još uvek zelenih, kao i svuda
U ovo doba godine.

Desetina

Snežani

Pesme ne pišem ni za koga, mojim pisanjem upravlja
Jedino disciplina – tri sata u radnom kabinetu,
A ipak, radi razuma i zdravlja,
Tebi ću dati svaku desetetu.

Ne što te volim, ne zbog lepote, ne izgleda
Ni da ti pišem što si nežna i što si majka moga sina,
Već što, po zakonu pristojnosti i reda,
Tebi pripada desetina.

Noćna vožnja prugom Beograd–Bar

Noć mutna, bez zvezda.
Kupei puni matorih švercera i dima,
Od okolnih šuma i proplanaka, posle
Zalaska sunca, ostali su samo fosili.
Po šinama točkovi gaze skoro nečujno.
Nije ovo put koji vodi na Zemlju.

Gradanin sveta

Ne ide mi se u Pariz.
Užasavam se pomisli
Da bih morao svratiti do Luvra,
Razgledati slike, preslišavati se
Istorije umetnosti, imati svoje mišljenje,
Spremiti odgovor na pitanje
Kako je bilo u Francuskoj.
Ne zanimaju me opera ni književna dešavanja;
Ako sam voleo umetnost, voleo sam je
Kao nešto što sam mogao naći u svojoj sobi,
Iskopati sa police,
Voleo sam je zato što nisam voleo da izlazim iz kuće.
Trudim se da izbegnem Notr Dam
I pentranje po Ajfelovoj kuli.
Nije mi potrebno to razmišljanje o prošlosti.
Moje misli su nemoćne i pred svakodnevnim problemima.
Ako bih i otišao u Pariz,
Voleo bih da nađem neku mirnu hotelsku sobu,
Daleko od Jelisejskih polja i umetnosti i zbrke,
Da legnem i sklopim oči.
Veseo bih se vratio s puta,
Znajući da sam građanin sveta
I da sam se na trenutak
U Parizu osećao kao kod kuće.

Neprilagođenost

Uvek sam nosio cipele kojih ima
U mojoj veličini. Nebitni su model i boja.
Uvek košulje sa kratkim rukavima,
Uvek čarape bez broja.

Za moju glavu su firme prodavnica
Bile kao za dete otvorene fioke.
Uvek je bilo granja i trnja u visini mog lica,
Krošnje nisu bile dovoljno visoke.

I biću mrtav jednog dana, ležaću miran u sanduku,
Istesanom po meri po kojoj ih prave,
Krive kičme, savijenih kolena i ruku,
I večno pognute glave.

Soliter

Odavde, grad se pruža u različitim pravcima,
Može se krenuti ka centru, bazenima,
Auto-otpadu, pozorištu i stočnoj pijaci.
U stvarnosti – ti krajevi su vrlo malo povezani.

Poderane pantalone

Mrzim kad posle vođenja ljubavi
Odeš do kupatila stidljivo,
Skrivajući golotinju.
Volim kada odlaziš ponosno
Kao radnik u poderanim pantalonama.

Pravac

Šta ostaje posle dobro uređenih domova,
Uhodanih nedeljnih rasporeda,
Monotonog ritma uspeha i predaha,
Posle uredno plaćenih računa,
Časnog imena, i bezbroj dobrih utisaka?
Samo loše odnegovan, loše usmeren život,
U nekom drugom pravcu, a ne ka smrti.

Ciroza

Promašen život, smrt blizu, ciroza,
Invalid u dvadeset i sedmoj; bez para.
Napustio me humor, otupeo mi mozak,
Već dugo ne pišem ništa, a sve je manje dara.

I sad se pesmama vraćam kao senka,
Bez ushićenja, kao na prinudnom radu;
Završiti što treba, što me odavno čeka
I napustiti život i ostaviti nadu.

Opet nevešto, početnički, s mukom
Za pravom rečju tragati cele noći;
Čeznuti za slikom, metaforom, za zvukom
– nek su mi bar štake rima od pomoći.

Poznato

Rana buđenja, kada je telo najbliže smrti,
Jedini su trenuci kada je još neizvesno
Kakve će oblike poprimiti svet.
Potom izranjaju vrhovi prvih stabala,
U rana jutra uvek prekriveni
Nečim što je bar nalik na cveće,
Nebo se zaokružuje u ploču,
Zgrade se približavaju jedne drugima,
Čuju se prvi glasovi, ljudski, prepoznatljivi.
Čas je. Seti se svoga imena.

Nišan

Kada se kundak prisloni uz rame
I kad se zauzme položaj za hitac,
Kada se ptica primiri na najbližoj grani,
Uvek ima neko koleno viška,
Neka kost koja štrči i neki bubreg
Koji će za desetak godina otkazati.

Carska smrt

Pričalo se nekada da je nekoga cara
Sa ženom i ćerkom oduvao vetar
U nepoznatu zemlju gde se o njemu,
Kao caru, i njegovom carstvu

Nije znalo ništa.
Narod je dalje nakitio priču
Kako je car postao govedar
Da bi prehranio ženu i ćerku

I da su svi govedari potomci
Careva i carica.
Da su kojim slučajem Plutarh ili Vergilije
Pričali ovu priču, drugačije bi se završila;
I ne bi car postao govedar
Već bi tu, zajedno sa ženom i detetom,
Skapao od gladi.
Smrt dostojna jednog cara,
Mada bi je se mnogi
Koji čuvaju goveda
Postideli.

Vernost

Nije to vernost. Kada te gledam i kad se često
Obradujem novoj haljini, novootkrivenom rubu,
To na tvom telu samo tražim nepoznato mesto
Da na njemu počinim još jednu preljubu.

Nije to želja, ni strast. Kad bez bola i šuma
Prepustim telu da se s tvojim u jedno splete,
To samo tražim način da za čas smetnem s uma
Naš brak i ljubav i prvi poljubac i dete.

Ukrštanje

Dve ukrštene prave nikada se ne ukrštaju.
Nigde nema dodira: i susedne ulice
Nepoznate su jedne drugoj,
Ne vire iza uglova i pružaju se
Ravno, samo u sopstvenom pravcu,
Ostavivši raskrscima da vezuju
I prevezuju, jer raskrsnice
Gledaju u svim pravcima a ne vode nikud.

Intimnost

Dobro poznati zvuk tvojih koraka
Dok se penješ uz stepenice.
Ključ koji ti zvecku u rukama
– ulaziš, srce mi kuca ubrzano.
Šum vodokotlića i slavine.
Koristiš isti toaletni pribor
Koji sam malopre koristio.
Provodiš tamo mnogo vremena.
Skidanje šminke, tuširanje,
Mazanje pomadom i ko zna šta.
Muškarci nemaju predstavu
Na koliko se načina može
Upotrebiti mlado žensko telo.
Zatim dugo gledaš u ogledalo,
Upoređuješ svoj lik sa onim
Sa kojim sam jutros svoj upoređivao.
Još jednom puštaš vodu. Izlaziš.
Gasiš svetlo; i, posle nekog vremena,
Iz tvoje sobe čuje se tiho hrkanje.
Napokon mogu da zaspim.

Čista savest

Sada nema potrebe da žurim, nema nervoze,
Ovo jeste ljubav, ali ne takva koja će se ponavljati.
Zato nema potrebe za brzinom, ne moram da mislim
O nedovršenim poslovima, obavezama koje propuštam.
Ovakvi mali odmori od sebe daju nadu da se propušteno,
Ipak, može nadoknaditi.

Sada nema potrebe da verujem u čuda,
Dovoljno je da zatvorim prozor, da se znojava tela ne prehlade,
I mogu tako da ležim i ne mislim ništa i ne brinem.
Mogu da izgubim dane, luksuzno propustim neku životnu
šansu;

Mogu da budem srećan, ne pitajući se o tuđim osećanjima;
Mogu spokojno, bez žurbe da čekam;
A svakodnevni život, kao i smrt, uvek dolazi na kraju
I besmisleno je o njemu misliti unapred.

Reciklaža

Ne treba pisati sasvim nove pesme;
To nije po ekološkim standardima.
Prerano ćemo iscrpiti tamne zalihe jezika.
U pesmu treba unositi procenat stare,
Uglavnom neupotrebljive poezije.
Klasike i velike teme treba
Koristiti oprezno, kao pozlatu.
Osim starih pesama, za reciklažu,
Kao i uvek, dobro dođu stare novine,
Ljubavna pisma i brakorazvodne parnice.

Kad smo se rastali

Kad smo se rastali, oboje smo ponovo
Počeli da pušimo. Svako za sebe.
A zajedno smo ostavili cigarete.

Sina sam ispravljao, dopunjavao
Stihove koje si ga učila,
I slao ga tebi sa novim
Polunaučenim pesmama.

Oboje smo tražili posao, stan, prijatelje.
Nismo se vidali ni čuli telefonom,
Nismo se tražili, nismo se pitali,
Svakoga dana sve više
Ličeci jedno na drugo.

Avatar

Da li sam našao pravu majku za svoga sina;
Hoće li moja duša u njemu besneti dok bira
Navike tuđih tela, nepoznat splet vrlina,
Drugačije nijanse vida, sluha, dodira?

To su još moji prsti, nokti, matrica kože,
Moje je to čelo, usne, te oči, trepavice.
Da li će se kad se ove crte rasporede i slože
Pod tuđim osmehom i dalje poznavati moje lice?

Hoće li se moji talenti probiti kroz njegove
Misli, kroz tuđe čežnje, isto kao što su po starom
Zrenju išli bez straha. Da li će mi duša na vekove
Jecati i kleti, zazidana tuđom pameću i darom?

Životinje

Najviše žalim životinje,
Jednog crknutog psa smeni drugi,
Naročito mačke međusobno liče.
Ljudi bar znaju da će napustiti
Ovaj svet, imaju imena i nadgrobne ploče,
Zadušnice, i zombi filmove.
Životinje su, bez užasa pred smrću,
Večno osuđene na svakodnevicu.

Otići

po Nenadu Milosavljeviću

Otići kao zauvek, od zasluga, od ljudi,
Leći u bele čaršave i pokriti se do grudi.

Danima gledati u plafon, bez misli i bez volje,
Jesti hleb sa tacne, a supu iz šolje.

Pobacati sve knjige, najuriti sve goste,
Da veza sa svetom budu samo ospe,

Samo grip, žutica i tuberkuloza.
Nek reuma, zamor, i upaljen mozak

Jedini svedoče o godišnjem dobu.
Spustiti roletne, ne vetrirati sobu.

Od ljudi viđati jedino lekara
– bez časovnika, bez kalendara.

Lepa pesma na Tuvimovu temu

Još uvek ima veštih drvodelja
Koji poravnavaju ivice sanduka,
Dajući drvetu novu formu,
Oslobađajući u stablu zarobljen kovčeg,
Uz gotovo pobožno poštovanje drveta.

Lekarska praksa više naliči mesarskoj:
Kada seciraju mrtvaca, ne misle o estetici;
Kupci neće vratiti robu zbog neravnih rezova,
Labavih ručica, eksera koji ispadaju.

I sve se češće viđa loš drvodelja,
Drvodelja što cepa stablo na godove,
Otkida pupoljke, mrsi grane,
I u metalnu posudu pincetom spušta
Dve izvađene, okrvavljene jabuke.

Sunce

Žitna polja su kriva
Za naše religiozne zablude.
Ispod svih priča o budućem raju,
O besmrtnosti duše stoji vera
Da je zagrobni život samo početak
Još jednog ovozemaljskog,
Na povetarcu i suncu.

Astapovo

Neću uzalud uzimati imena Tvojega. Neću biti skrušen.
Znam Tvoju beskrajnu milost i da opraštaš lako,
A ipak ću umreti tiho i bez duše,
Po nauci, prosto, zauvek, tek tako.

Ti si bio moj zanos i moja snaga,
Moja blistava misao i moje nadahnuće...
Zar da mi budeš nemoć? Kao lopov, bez traga,
Pobeći ću po noći na zadnja vrata kuće.

Anatema

Ako već nema novog života,
Nek bar u carstvo senki ne siđem kao čovek;
Nek među mrtve stupim kao mačka ili pacov;
Pa ako me neki poznanik sretno i poviče:
»Otkuda ti ovde, kakav ti beše život?«
Da zamaučem, da zaskičim.

Benove etide

Posle je ljude viđao
I izvan mrtvačnice,
Onako kako ih je malopre sastavio.
Kosti na istim mestima,
Iste spletove mišića.

Nije bilo tajni rođenja,
Ni detinjstva, ni razvoja.
Ljudi su silazili dovršeni
Sa stolova za seciranje.

Na kraju dana činilo mu se
Da Bog ostavlja previše nacрта,
Previše planova stvaranja,
Ostataka, fragmenata, beležaka,
Tih izdajničkih uvida.

Nije mogao da govori o muzici,
Nokturna nije mogao da obrazloži;
Klavijatura mu je poslužila
Kao podloga za seciranje
Šopenove ruke,
Njegovih tankih prstiju.
Kada je počinjao, ležali su
Na e, fis, gis, h, c.

Tražio je nove perspektive,
Neispitana anatomska rešenja
Nepredviđena u šestom danu stvaranja
*(zato je Šopen u Englesku
Putovao sa tri klavira,
Pleyel, Erard, Broadwood);*

I Šopen izlazi iz mrtvačnice,
Potamneo od umora i blizine smrti.
Tih, jedva primetan, gotovo senka,
Ne baš govorljiv, slab ljubavnik;
Sastavljen iz nekog drugog razloga,
Iz artističkog ubeđenja;
Benovom malom rukom.

Spomenik Vojislavu Iliću

Niču sa svih strana po kalemegdanskom parku
Biste akademika, pesnika i profesora prava,
Jedna odmah kraj staze, a druga u šumarku,
Neke još uvek torzoi, postolja bez glava.

Strpljive i strašne u miru i samoći,
Nepokretne, samo znak jedna drugoj šalju,
Raspoređuju se po crnim i belim poljima noći,
Drže u šahu spomenik crnom kralju.

Astapovo Nikole Živanovića¹

Ova zbirka pesama je naslovljena toponimom, imenom koje određuje neko mesto u njegovom zemljopisnom smislu. No, taj smisao je shodno sticaju okolnosti na samom kraju života jednog od najznačajnijih ruskih književnika druge polovine 19. veka postao i literarni topos, to jest književno opšte mesto. Reč je o Lavu Nikolajeviču Tolstoju, koji je umro na usputnoj železničkoj stanici Astapovo pri pokušaju svog predsmrtnog bekstva od kuće i od ograničenja tradicionalnog plemićkog života. Po tom događaju Astapovo kao književno opšte mesto označava krajnju stanicu jednog plodnog književnog života, ali u egzistencijalnom smislu i izvesnu nemogućnost da se književna gledišta sasvim ostvare u realnom životu kao celini koja je dovršena i savršena samo po svom ishodištu, po smrti. Ma koliko bio uspešan pisac, Lav Tolstoj završava svoj život sasvim nemoćno negde usput, daleko od konačnog cilja svog očito zakasnelog bekstva vozom. Utoliko Tolstojevo Astapovo sa egzistencijalnog stanovišta označava neminovni razlaz književnosti sa stvarnim životom, književnog savršenstva i dovršenosti sa krajnjom nemogućnošću njihovog potpunog iživljavanja u stvarnosti. Astapovo kao kraj literarno ukazuje na umetnički uspešno dovršen opus Lava Nikolajeviča, ali egzistencijalno pokazuje njegovu konačnu, neopozivu životnu promašenost.

---

¹ Veći deo ovog teksta je pročitao 28. januara 2010. godine u Kolarčevoj zadužbini u Beogradu na književnoj večeri posvećenoj zbirci pesama Nikole Živanovića pod naslovom *Astapovo*.

Astapovo je naslov zbirke pesama Nikole Živanovića, koji neposredno za njim, kao moto za njenu celinu, navodi čitavu jednu Helderlinovu pesmu, onu alkejsku odu upućenu *Parkama*, suđajama, u vidu molbe za samo još jedno pesnički plodno leto i za samo još jednu pesnički zrelu jesen kako bi mogao da ispunni svoj bogomdani pesnički usud i da onda zadovoljno i mirno pređe u svet mrtvih. Upravo je sama ova Helderlinova oda jedno takvo »sveto« pesničko delo koje može ispuniti pesnika predsmrtnim zadovoljstvom i samosvešću o vlastitom udovoljenju zadatku pevanja, koji je, budući od Boga primljen, sasvim izvesno sveti nalog, te je njegovo izvršenje jedna sveta, bogoslužbena radnja. Pesnički uspeh je za Helderlina tako na sasvim različitoj ravni bića od one svakodnevnog praktičnog života. Štaviše, Helderlinov uspeh na ravni pesništva je, očito, toliko isključiv da ne dopušta životni uspeh u bilo kojem drugom egzistencijalnom domenu. Pesnikovo estetsko zadovoljstvo vlastitom pesmom ne prenosi se u zagrobni život i nema u njemu nikakvog značenja. Nakon smrti nema ni sećanja na to pesničko samozadovoljstvo. Ono je vrednost samo ovostranog pesničkog doživljavanja svega, koje za sebe, za svoje samoostvarenje traži čitavu ljudsku egzistenciju. Helderlin želi da se kao pesnik potpuno ostvari kroz sasvim predano pesničko bogoslužjenje, kroz potpunu predanost vlastitoj pesmi spevanoj u čast Boga lično ili bilo kojeg posredujućeg prisustva Njegove božanske sile. Upravo uspešnost takvog opevanja je za pesnika obožujuća, bez obzira na konačni sud kako o njegovom pesništvu, tako i o njegovoj egzistenciji. Dakle, ono Helderlinovo pesničko zadovoljstvo uspehom sopstvene pesme je duhovni predukus božanskog samoosećanja, koji je uzdarje od Boga Njegovim liturgičkim pesnicima.

Ova Helderlinova pjesma *Parkama* je moto, odnosno rečvodilja za čitavu Živanovićevu zbirku pesama, koju je naslovio: *Astapovo*. Kako smo mogli uvideti, i *Parkama*, i *Astapovo* označavaju konačni književnoumetnički uspeh i krajnji životni krah. Upravo u tom tematsko-motivskom kompleksu je traženo saglasje ove dve književne odrednice. A ono treba da harmonizuje raznoliko opevanje različitih nivoa stvarnosti u samoj zbirci. Tako će Živanović uglavnom u vešto rimovanoj formi pevati pesme o trenucima uzvišenim iz svakodnevnog života, koji ga kao pesnika orfički ushićuju, a koje on magijsko-muzički ovekovečuje opevajući ih. Pored takvih pesama u ovoj zbirci je i pretežno mnoštvo onih koje su na ivici samog prelaska u proznu, gotovo svakodnevnu dikciju, te koje su retorične po svojim formalnim, stilskim odlikama, i kao takve adekvatno referišu o pukoj prolaznoj svakodnevici, iz koje samo ponekad naslućuju neki privremeni izlaz, najčešće onaj umetnički kao jedini ukus večnosti u ljudskom zemaljski sasvim ograničenom postojanju.

Pjesma kojom nas autor uvodi u svoju zbirku (*Kraj dana*) opeva blagonaklonu smrt, koja poput šahovskih figura sve poravnava, odnosno vraća u početni poredak, te tako omogućava novi početak. Upravo ova uvodna pjesma je po svojoj maštovitoj uzvišenosti iz svakodnevne banalnosti i zahvaljujući svojim rimama, ali i pretežnom šesnaestercu, orfički muzička, te se očekuje da kao takva da intonaciju čitavoj zbirci. Ali to očekivanje autor u izvesnoj meri svesno izneverava, time što kao sledeću pesmu bira i navodi upravo jednu od onih u kojima preteže osećanje bezizlaznosti iz sumorne svakidašnjice (*Kockice su se rasule*) i koje su namerno prozno retorične i banalne. Doduše, u ovoj pesmi u prozi upadljiva je tendencija ka jedanaestercu, ali

po svojoj dikciji ona ipak ostaje negde na ničijoj zemlji između proze i poezije. I baš kao takva, navedena pesma daje dopunsku inotaciju za čitav niz sebi tematski i zvučno srodnih pesama u ovoj zbirci, koje, štaviše, pretežu, nad onima uvedenim prvom i pravom poetskom intonacijom. Ove se pre svega svojim pevanjem, svojim muzikalnim uzletom i zvučnim skladom odvajaju od govora onih drugih, onih koje govore gotovo sasvim ravnim i skoro ravnodušnim glasom, od objektivnog proznog govora. Ovi pravi lirsko-poetski uzleti različitog tembra uglavnom prenose ozarenja raznobojnošću postojanja, i pored svesti o njegovoj kratkotrajnosti. Oni su ponuđeni čitaocu u muzički smelaj i poljetnoj poetskoj kompoziciji usred preovlađujuće prisilne ravnodušnosti, jednoličnosti i bezbojnosti uobičajenog, svakodnevnog govora. Te pesme su retke iskricice i zato ih u zbirci mora biti manje od ovih drugih kojima je funkcija da dočaraju dezorganizovanu, sirovu i skoro bezobličnu jezičku tvar i njenu haotičnu govornu situaciju. Tu anarhičnu i amorfnu materiju u stanju je da savlada, organizuje i uobliči samo pesnička mašta. Upravo njome Nikola Živanović sabija inertne materije banalnog života i jezika u svoj fantazijski poredak. One su u njemu zgusnute i do trenja približene, tako da iz njih može izražajno zaiskriti dinamika prave poetske dikcije. Zato proznih pesama mora biti više u ovoj zbirci da bi bile građa i gorivo onih pesničkih iskrica, koje su čista misaono-duhovna i osećajno-duševna energija, i koje, već po Helderlinovom svedočanstvu u motu zbirke, čine pesnika božanski zadovoljnim.

Sledeća pesma nakon one prozaistički intonirajuće takođe je u prozi i njome autor refleksivno dolazi do svesti o svojim *Autopoetikama*, čija je suština upravo u njihovoj množini, od-

nosno u činjenici da svaka njegova poetska teorija važi za samo jednu konkretnu pesmu o kojoj on upravo reflektira, odnosno da svaka za njega izražajno valjana pesma ima svojstvenu poetsku organizaciju, koja je jednokratna i koja se ne može podražavati, budući da na sasvim odgovarajući način izražava neponovljivost individualnog pesničkog doživljaja, čija poetska vrednost je baš u njegovoj izvornosti. No, kako pesnik sve ove autopoetike iznosi dijaloški, mora se uvek iznova uzimati u obzir i sagovornik koji se ubeđuje u jednokratnu valjanost razmatranog pesničkog postupka. Utoliko se autorov poetički pluralizam može shvatati i kao uobičajena kolebljivost pesničkih stavova svaki put kada se oni uvek iznova prilagođavaju različitim sagovornicima s kojima se raspravlja o poeziji. Time nam Živanović opet stavlja do znanja da nikome neće nametati apstraktne umetničke koncepte, nego da, naprotiv, svoje pevanje prilagođava svakom zainteresovanom čitaocu kao sagovorniku u poetskoj diskusiji u kojoj se ponovo na neponovljiv način artikuliše pesma. *Za Šampolionovim stolom* je pesma u rimovanim petnaestercima. Ona govori o tome kako potezi pisma treba da odgovaraju vrednosti predmeta koje ono prikazuje, to jest o tome da se ono carsko i božansko ne može dočarati banalnim crtama, oblicima i merama. Utoliko je ova pesma sasvim jasan kontrapunkt prethodnim *Autopoetikama*. Naime, ona ističe da oko najviših vrednosti nema rasprave i da je ne samo njihovo važenje univerzalno i aksiomatsko, nego i da njihovo pesničko izražavanje mora biti adekvatno njihovoj uzvišenosti. Tako je jasno naznačena tačka u kojoj prestaje Živanovićeva poetička prilagodljivost. Zatim su *Svi slogani naše otadžbine*, već shodno svojoj prozaičnosti i plitkoj demagogiji, izskazani prozno kroz osećanje uprljanosti njima pesnikovog de-

tinjstva. Oni su kontrast uzvišenosti hijeroglifa kao svetog pisma iz prethodne pesme.

Ona elastičnost i prilagodljivost poetičkih stavova govornoj situaciji iz Živanovićevih *Autopoetika* pokazuje se ipak kao značajno pesničko načelo ove zbirke, i to kroz kombinovanje u jednoj pesmi upravo onih elemenata, koji su u dve začetne intonacije bili naizgled nespojivo razdvojeni. Dakle, autor ove zbirke ne prestaje da nas iznenađuje varirajući dve osnovne intonacije svog dela, tako što sasvim slobodno kombinuje njihove elemente. To se zbiva već u šestoj i sedmoj pesmi u kojima preteže prozna dikcija o svakodnevnim prizorima, a koje se ipak završavaju refleksivnom poentom koja nas barem misaono pomera iz impresionističkih ograničenja. Prva od njih (*Voda se sliva niz kaldrmu*) govori o doživljaju kiše na kaldrmi kao mitske, praelementarne vode, a druga (*Devojke na biciklima*) u celini predstavlja izreku o takođe praelementarno tajanstvenom i savršeno plodnom skladu između kretanja tela mladih biciklistkinja i kruženja točkova koje one svojim kružnim pokretima gone napred. Osma pesma po redu u ovoj zbirci je i prva i poslednja u njoj koja nema naslova. Već to ukazuje na izvestan poremećaj u dotičnoj pesmi. Ona je muzički usklađena pomoću neobičnih rima koje svojim ukrštanjem povezuju pravilne deveterce u pet strofa. Ali, za razliku od prethodnih muzikalnih pesama, ova istrajava u banalnosti uspešnih muško-ženskih seksualnih odnosa, da bi se sa tog stanovišta kao autoparodija podsmehnula onoj prethodnoj poentiranoj refleksiji o mitskoj pratvarnosti kao uzaludnom metafizičkom izletu čoveka obuzetog stvarju uopšte i vlastitim mesom, onakvo kakvo je baš u trenutku zadovoljavanja njegovih prekih potreba. No, tu čulnu taktilnost pesnik neočekivano refleksivno preva-

zilazi već u sledećoj pesmi u prozi, u *Noćnoj vrućini*, u kojoj taktilni utisci iz prethodnog dana izgaranjem bivaju očišćeni do »čistih dodira«, oslobođenih i od čula i od misli. Tako pesnik ne prestaje da nas iznenađuje smelim kombinacijama ključnih elemenata svojih osnovnih pesničkih intonacija. Deseta pesma nas sporadičnim rimama vraća na začetnu muzičku i refleksivnu intonaciju. Ona donosi jedan novi, preobraženi doživljaj *Avgusta*, koji je poprimio karakteristike jesenjeg, štaviše zimskog meseca, te nam tako krade dragoceno letnje vreme i čini da, kao u snu, ubrzano starimo. *Drveće* je jedanaesta pesma u ovoj zbirci i ona je opet kratka prozna izreka o krajnjoj višegodišnjoj napetosti čak i vegetativne egzistencije, što je sasvim nov uvid, koji na kraju ističe uobičajenu nuždu tako napornog zemaljskog postojanja. Sledeća pesma u prozi nas podseća na miris jabuka u studentskoj sobi, čime se ponovo utapa u prikaz običnog života. Trinaesta pesma u zbirci (*Prvi sastanak*) sastavljena je iz deveteraca, koji su ukrštenim rimama povezani u četiri strofe i predstavlja lirski osvrt na ljubavno upoznavanje. Njome se pesnik vraća na poetsku intonaciju prve pesme u svojoj zbirci. Tako je trinaestom i dvanaestom pesmom uspostavljena potpuna ravnoteža prve četvrtine zbirke, ali na inverzan način, utoliko što banalnosti sledi muzički zanos, nasuprot početku zbirke.

S druge strane, moguće je ovu pesmu shvatiti kao uvodnu u drugu četvrtinu zbirke, te u tom smislu paralelnu prvoj pesmi. Tim pre što je naredna pesma u prozi (*Nevreme*) o bezizlaznosti jedne neznatne egzistencije saterane u ugao sasvim prozaična i po svojem stilu i po svojoj sadržini, te se tako uklapa u začetni redosled zbirke. Ponavljanjem početnih intonacija u njihovom koliko-toliko čistom vidu ova knjiga se otprilike deli na četiri

puta po dvanaest pesama, na četiri tuceta pesama, što treba da dočara iscrpnost opevanja jednog mladalačkog pesničkog iskustva. *Aušvic* je sledeći prozni iskaz o banalnosti masovne smrti bez nekog posebnog razloga, te bez određenog smisla, budući da je ona, po autorovom osećanju, zasnovana isključivo na sklonosti ka zlu same ljudske prirode, tako da se ljudsko zločinstvo može ponavljati u sve većim razmerama, što je pesnikov profetski izraz dubokog antropološkog pesimizma. A *Beograd* je retorički muzikalizovana pesma koju samo rima održava u vezi sa poetskom dikcijom. Ona je po svom ishodu fantazijski izlet iz automatizma svakodnevnog velegradskog iskustva u krajnje nebanalnu katastrofu srpskog megalopolisa, koja se tematsko-motivski povezuje sa čitavim sledećim nizom pesama u proznoj dikciji o sasvim običnom životu u Beogradu. Prva od njih, *Festival piva u Ulici Maršala Birjuzova* govori o privatnom festivalu u vlastitom stanu, na kome učestvuje samo jedini njegov stanar neprestano čitajući i pijući pivo, toliko da mu se stan učini kulturnom prestonicom sveta. *Cveće u proleće* se ironično osvrće na ljude, među kojima je i pisac, koji se sete svoje veze sa prirodom jedino preko polenske kijavice. *Đubre* je pesma koja se od prozne dikcije udaljava veoma nepravilnim, te gotovo jedva čujnim rimama. Tako ona zvučno na veoma blag način poetizuje svoju banalnu tematiku. Naime, sa stanovišta antropološkog pesimizma, ona govori o prirodnoj animalnoj prljavštini ljudskog života, koja se sasvim jasno ističe i spoznaje tek na laboratorijski sterilnoj pozadini artifičijelne urbane sredine. Nasuprot tome, po pesnikovom osećanju čoveka, priroda skriva čovekovu nečistoću kao smetlište spremno da primi u sebe i prekrije sobom ne samo ljudske otpatke, nego i one ljudskih delatnosti. Pesma se i otvara pogledom na

takvu prirodu zagađenu svakodnevnim otpacima potrošačkog sveta. U sterilnosti grada suvišan je potencijalno plodan organski život, jer ga prlja svojim nužnim, glavnim i uzgrednim proizvodima. Takav je i slučajni život *Plave šljive* između asfaltnih površina i betonskih blokova prometne gradske raskrsnice. No, upravo njena egzistencijalna suvišnost je u fantastičnom dosluhu sa suvišnošću automatskog rada ljudskih veštačkih tvorevina i onda kada nema ljudi da ga koriste. Njihova maštovito osećana saglasnost ukazuje preko banalnosti njihove nepotrebnosti ka mogućem fantazijskom osmišljenju i praktično nepotrebnih postojanja. *Pakao* je pesma u prozi o intimnom smrzavanju kod kuće i paklenoj žezi u kojoj se izgarajući obnavlja grad kao žarptica. *Autobusi* svedoče o kružnom istraživanju velegrada i o svojoj izgubljenosti pri tome, a *Zoološki vrt* o prelaznosti smeha kraj kaveza s majmunima. Čitav ovaj niz pesama u prozi zatvoren je muzikalnom refleksijom o žrtvi pevanja za voljenu ženu (*Desetina*), koja je još samo po ukrštenoj rimi muzička, budući da su njeni reci različite dužine i bez jasnog ritmičkog pravila. Ali ona se može takođe posmatrati i kao uvodna u treću četvrtinu knjige. Druga četvrtina je gotovo sasvim prozna, osim prelaznih rimovanih pesama na njenom početku i kraju, kao i dve pesme koje uvode u njenu sredinu (*Beograd i Dubre*).

Prva pesma u prozi treće četvrtine zbirke pokazuje tendenciju ka slogovnoj uravnoteženosti redaka i vanzemaljski oneobičava *Noćnu vožnju prugom Beograd-Bar*. *Gradanin sveta* je takođe prozna pesma, ali kontrastna ovoj prethodnoj o putovanju, zato što ga se odriče radi čisto intelektualnog, knjiškog i kabinetskog kosmopolitizma, koji je agorafobičan usled nemoći »pred svakodnevnim problemima« kako javnog, tako i privatnog

života. U tri strofe ukršteno rimovana pesma nejednakih redaka o *Neprikladnosti* modernim konfekcijskim merama unosi lirski elegijski ton u ovaj deo knjige. Sledeće tri pesme u prozi su veoma kratke, imaju četiri, pet, odnosno sedam redaka, te pokazuju onu konciznost i upečatljivost izraza, koje su tradicionalne odlike epigrama. Naime, ova kratka lirska forma je u književnoj tradiciji muzički vezana za elegiju, odnosno elegijske distihe od kojih je ona sastavljena. Tako se i ovde ove tri pesmice nadovezuju na tužbalicu zbog neprikladnosti i imaju nešto od njenog osnovnog tužnog tona, ma koliko se trudile da objektivno prikažu određene stvarne situacije. Prva od pomenutih pesama ukazuje na monumentalni položaj *Solitera* kao stožera koji dominira vlastitim vidikom, u kome su povezani inače nepovezivi delovi grada. Druga pesma (*Podrane pantalone*) kamernog je sadržaja, te je ne samo usled toga intimnija, nego i zato što je u njoj na antički način skulpturalno zaustavljen pokret golog ljubavnika ponosnog na upravo izveden ljubavni čin. On je upoređen sa radnikom koji odlazi s posla ponosan na obavljeno delo, iako je »u poderanim pantalonama«. Treća i poslednja pesma (*Pravac*) u ovoj maloj grupi pesama u prozi još je intimnija od prethodne, jer je uvučena u samoispitivanje vlastitih duševnih usmerenja koja prenebagavaju onu najvažniju ljudsku egzistencijalnu usmerenost ka smrti. No bolest je korektiv za tu životnu dezorijentaciju već u narednoj ukršteno rimovanoj pesmi o *Cirozi*, čije se tri strofe sa po četiri stiha svaki put iznova uspinju za po slog hiperkatelektički produženim rečima od početnog jedanaesterca, odnosno dvanaesterca, u kome se na kraju smiruje čitava muzička kompozicija. Čak triput strofično ponovljena muzička gradacija sugeriše napornost stihotvorstva u bolesti, o čemu se ovde i peva

kao o »prinudnom radu«, u kome je jedina preostala nada zvučni i likovni sklad mukotrпно skovane pesme. Pri tom se svaka uspela pesma pojavljuje kao suđeni pesnički vrhunac, kojim pesnik ispunjava svoju sudbinu i pomiren s njom može se oprostiti od svega i sa svim. Utoliko ova uspela pesma prihvata zanosni, ali kratkoveki pesnički usud iskazan u Helderlinovim stihovima upućenim *Parkama* u motu zbirke. Sledeće tri pesme u prozi odgovaraju stilski prethodnoj grupi od tri prozne pesme. Od ovih one su odvojene rimovanom pesmom o *Cirozi*, koja je ujedno neka vrsta muzičkog intermeca i bolešću zakrivljenog ogledala. Njegova funkcija u ovoj zbirci je da u sebi zrcali prethodne tri pesme i da odražava i jednostrano pojačava njihovu latentnu tugu u naredne tri pesme sve do upadljivosti u izvesnosti suočavanja sa smrću. Prva od njih suočava nas sa *Poznatim* u ranom buđenju, koje je najbliže smrtnom prelasku u neizvesne oblike zagrobnog sveta. Upravo to »poznato« treba da nas ponovo raspoznatljivo veže za probuđenu zemaljsku stvarnost, te tako odloži smrt. Sledeće dve pesme nas vraćaju u banalnost svakodnevnog života. U prvoj od njih nišandžijinom smrtonosnom usredsređenju smeta nesavršenost vlastitog tela. A upravo na osnovu nje on može da nasluti i vlastitu smrt u nekom doglednom roku: možda mu trzaj nedovoljno stegnutog kundaka odbije bubreg koji će kasnije otkazati, što vodi u samrtnu agoniju (*Nišan*). U drugoj od ove dve pesme carska porodica se u tuđini sasvim narodski prilagođava najobičnijem životu, nasuprot literarnom tragičnom herojstvu aristokratske neprilagodljivosti (*Carska smrt*).

Sledeća je unakrsno rimovana pesma u dve strofe od po četiri retka, od kojih druga pokazuje pravilan četrnaesterac. Ova pesma predstavlja istovremeno izlazak iz prethodnog segmenta

pevanja i ulazak u naredni, kao što je to već slučaj sa pesmama-međašicama u ovoj zbirci. Ona pokušava da na paradoksalan način opeva telesnu *Vernost* ženi, prema kojoj muž više ne oseća ljubavne strasti. A sledeći blok od pet pesama u prozi počinje onom o *Ukrštanju* koje je samo telesno prividno, a nikad suštinsko, duhovno i istinsko, te o sveopštoj nespojivosti koja krajnje usamljuje u bezizlazu. *Intimnost* je pesma o prisnom iščekivanju koraka nekad voljene žene koja sada spava u drugoj sobi, a *Čista savest* o neobaveznosti uzgrednog seksualnog odnosa kao odmora, koji svojim opuštanjem i prazninom odgađa suočavanje sa svakodnevicom, ali i sa vlastitom smrću. *Reciklaža* ne samo književnog đubreta sveukupne pismenosti, nego i dragocenosti najbolje pesničke tradicije autopoetička je prozna skica, koja ukazuje na svest samog pesnika o vlastitom pevanju i ponovo naznačuje prilagodljivost njegovih postupaka zatečenom materijalu. A *Kad smo se rastali* privodi zaključenju ljubavnu povest, čije se tematsko-motivske veze povlače od početka druge četvrtine zbirke, i izveštava o zajedničkom detetu kao poetskom posredniku, koji uči novi deo iste pesme od drugog roditelja, da bi je u trenutno ovladanoj meri ponovio sad jednom sad drugom. Sledeća je unakrsno rimovana pesma, koja u svakoj od svoje tri strofe ima po četiri retka nejednake dužine. No pri njihovom ređanju pesnik je strogo pazio da se susedni reci razlikuju za samo po jedan slog, što doprinosi muzičkoj uravnoteženosti poetske celine. Ona je naslovljena sanskritskim terminom *Avatar(a)* koji znači »silazak« i ukazuje na ovaploćenje nekog boga na Zemlji. Ova pesma je neka vrsta pandana Helderlinovim *Parkama* u motu zbirke. Ona pokušava da nasluti sudbonosno otelotvorenje očevih duševnih vrednosti u životu vlastitog deteta, no istovremeno

ona je i oproštaj od detinje majke kao, možda, ograničavajućeg naslednog činioca za život očevog bića u sinu. Banalna uniformnost životinjske smrti je užasavajuća za pesnika i tema je naredne pesme u prozi (*Životinje*). Bekstvo u prividnu bezvremenost bolesti od svakodnevne prolaznosti muzički je ulepšano parno rimovanim dvostisima, koji su pretežno sastavljeni iz dvanaestera, te se ono doživljava kao artifično, kao bekstvo u večnost umetnosti (*Otići*). *Lepa pesma na Tuvimovu temu* je ponovo auto-poetička prozna skica, samo sada malo duža, tako da dovoljno iscrpno govori o oslobađanju iz građe ovoj adekvatne umetničke forme, nasuprot proizvoljnom autopsijskom seciranju. Kako je pri sredini poslednje četvrtine ove zbirke već okončao vlastitu ljubavnu povest, Nikola Živanović želi da svoju pesmaricu dovrši i kao misaonu celinu, te pri kraju nje iznosi sopstveno vjeruju u nekoliko formalno različitih pesama. Prva je prozna o *Suncu* kao uskriteljskoj sili za žitno zrno pohranjeno u zemlju i predočava pesnikovu veru u barem povremenu ugodnost i lepotu ovozemaljskog života. *Astapovo* je unakrsno rimovana pesma u dve strofe sa po četiri nejednaka retka. Ona je naslovna pesma za čitavu zbirku i ključna je za saopštenje autorovih najdubljih uverenja, u kojima ideja Boga ostaje najuzvišenija od svih ljudskih ideja, ali ona više ne zahteva verovanje u zagrobni život. Tolstojevo *Astapovo* je Živanoviću samo simbol za skromno prihvaćanje neminovnosti smrti i poniženja u smrti svega podjednako ljudski i božanski uzvišenog. *Astapovo* je pesniku mesto na kome se smerno može primiti ništavilo smrti, sa kojom božanska uzvišenost i svemoć koju je umetnički iskusio nema više nikakve veze. Tako umetnost ostaje jedina oblast ljudskog života u kojoj umetnik, poput Helderlina u njegovim *Parkama* iz mota zbirke,

oseća božansku beskrajnu i безусловnu milost. *Anatema* je samo prozni produžetak ovog razmišljanja o prokletstvu, o poricanju svakog misaonog sadržaja u smrti, u kojoj se tako poništava pesnička personalna duhovna egzistencija, te i njen lični božanski dar, pa je svejedno u kakvo bi se to beslovesno stvorenje pesnik mogao zagrobno pretvoriti. *Benove etide* su prozne vežbe iz istovremeno forenzičkog i »artističkog«, ili, možda, iz samo naizgled artističkog stihotvorstva zbog njegovog u suštini neoriginalnog, te neumetničkog postupka montaže, koji kombinuje autopsijske i kolažne tehnike.

A *Spomenik Vojislavu Iliću* na samom kraju zbirke je pesnikova završna reč i privremeni oproštaj od čitaoca. Ona je dvosmislena, i to čak do paradoksa. Možemo je shvatiti kako u misaonom ključu nacionalnokulturnog optimizma, tako i pesimizma. Naše razumevanje ove pesme zavisi od toga da li ćemo identifikovati bistu od crnog kamena koja predstavlja lik Vojislava Ilića u redu drugih bista sa likovima veličina nacionalne kulture ili baš nasuprot njima u nekom sopstvenom poretku pesničkih vrednosti. Red reči ove pesme je otvoren za oba tumačenja. Utoliko se pesnikovom pesimističkom pogledu može činiti da se kalemegdanski spomenici velikana srpskog nacionalnog obrazovanja pojavljuju u noći kao šahovske figure koje svojim pozicijama u ograničenom i krutom kulturnom i civilizacijskom poretku vlastitog naroda onemogućavaju kretanje crnog pesničkog kralja, njihovog slobodnog duhovnog suparnika. Ali čitaocu je moguće da iz istog teksta iščita i dijametralno suprotno značenje: Kalemegdanski spomenici velikana nacionalne kulture, među kojima je i Ilićev, pojavljuju se u noći kao bele šahovske figure koje kulturnim i civilizacijskim sistemom svojih pozici-

ja onemogućavaju kretanje crnog kralja, protivnika u svakom smislu te reči. Naime, mi ne moramo posebno znati da je Ilićeva bista od crnog kamena, a svakako moramo imati na pameti da je crni kralj opšti šahovski simbol apsolutnog protivnika. Sa ovog univerzalnog čitalačkog stanovišta ishodište ove pesmarice može se optimistički preusmeriti ka pogledu na stabilnost i progres nacionalne kulture, pa u njenim okvirima i pesništva, nasuprot dezintegrišućim strujama, a bez obzira na individualnu prolaznost pesnika, ali i te kako s obzirom na njegov trajan umetnički doprinos obrazovanju maternjeg jezika kao glavnog organa i pojedinačnog i kolektivnog samospoznavanja, te tako i nacionalnog kulturnog identiteta. U kontekstu ovakvog nacionalnokulturnog optimizma pesništvo uvek može naći za sebe čvrst smisao, ma koliko sam pesnik sumnjao u takvu kontekstualizaciju, jer baš njegovo istrajno pevanje na maternjem jeziku svedoči upravo ono suprotno u odnosu na njegovu sumnju! Ako smrt u prvoj pesmi ove zbirke (*Kraj dana*) sve poravnava i vraća u početno stanje, pa tako i raspored šahovskih figura u početni poredak, onda se na njenu delatnost mora računati pogotovo u zvršnoj pesmi zbirke: Smrt svakog velikana nacionalne kulture poravnava sve njihove figure u nacionalnokulturnoj partiji šaha. Nakon toga su mogući novi kulturni počeci, nove duhovne igre u kojima učestvuju i živi i mrtvi. Time se uvek otvara novi put pesničkom spoznavanju matične kulturne tradicije. Taj put je svojevremeno bio otvoren Vojislavu Iliću, a njegovom smrću potonjim pesnicima!

Miodrag Loma

U ovoj knjizi:

- 7 Kraj dana
- 8 Kockice su se rasule
- 9 Autopoetike
- 10 Za Šampolionovim stolom
- 11 Svi slogani naše otadžbine
- 12 Voda se sliva niz kaldrmu
- 13 Devojke na biciklima
- 14 *S nekim ženama razgovora*
- 15 Noćna vrućina
- 16 Avgust
- 18 Drveće
- 19 Jabuke na tacni
- 20 Prvi sastanak
- 21 Nevreme
- 22 Aušvic
- 23 Beograd
- 24 Festival piva u Ulici maršala Birjuzova
- 25 Cveće u proleće
- 26 Đubre
- 27 Plava šljiva
- 28 Pakao
- 29 Autobusi
- 30 Zoološki vrt
- 31 Desetina
- 32 Noćna vožnja prugom Beograd–Bar
- 33 Građanin sveta

34	Neprilagodенost
35	Soliter
36	Poderane pantalone
37	Pravac
38	Ciroza
39	Poznato
40	Nišan
41	Carska smrt
42	Vernost
43	Ukrštanje
44	Intimnost
45	Čista savest
46	Reciklaža
47	Kad smo se rastali
48	Avatar
49	Životinje
50	Otići
51	Lepa pesma na Tuvimovu temu
52	Sunce
53	Astapovo
54	Anatema
55	Benove etide
57	Spomenik Vojislavu Iliću
59	<i>Astapovo</i> Nikole Živanovića

Nikola Živanović
ASTAPOVO

Izdavač
Koraci, Kragujevac

Za izdavača
Aleksandar Šaranac

Urednik
Nikola Živanović

Recenzent
Borislav Radović

Likovno-grafička oprema
Aleksandar Đoković

Štampa
Grafostil, Kragujevac

Tiraž
500

